Tamara Bjažić Klarin

ERC CONSOLIDATOR GRANT

Pravo na stan: proizvodnja prostora svakodnevnog življenja u Jugoslaviji (1945.–1991.)

Right to Housing: the Production of Spaces of Everyday Life in Yugoslavia (1945–1991)

AKRONIM: Housing.Yu
TRAJANJE: 2025. – 2030.
VODITELJICA I GLAVNA ISTRAŽIVAČICA: dr. sc. Tamara Bjažić Klarin
ČLANOVI PROJEKTNOG TIMA: prof. dr. sc. Igor Duda, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli;
dr. sc. Lidija Butković Mićin, Sveučilište u Zadru;
dr. sc. Martina Malešič, Muzej za arhitekturo in oblikovanje (MAO), Ljubljana;
doc. dr. sc. Mejrema Zatrić-Šahović, International University of Sarajevo;
s Instituta za povijest umjetnosti: dr. sc. Ljiljana Kolešnik, dr. sc. Emil Jurcan,
dr. sc. Aida Murtić, dr. sc. Saša Vejzagić, Hana Bečeić, Antun Dulibić,
Frano Petar Zovko, Marija Jurić, Vanja Kranjčević, Irena Šimić
SURADNICA: prof. dr. art. Anja Planišček, Fakultet za arhitekturo,
Univerza v Ljubljani, Ljubljana
SLUŽBENA MREŽNA STRANICA: https://housingyu.ipu.hr/
CRORIS: https://www.croris.hr/projekti/projekt/13888

U lipnju 2025. godine na Institutu za povijest umjetnosti započela je provedba projekta *Housing.Yu – Pravo na stan: proizvodnja prostora svakodnevnog življenja u Jugoslaviji (1945.–1991.)*. Projekt financira Europsko istraživačko vijeće (European Research Council – ERC), a realizira se u suradnji s Centrom za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli i Fakultetom za arhitekturu Sveučilišta u Ljubljani.

Velik dio današnjega stambenog fonda država nastalih raspadom Jugoslavije oblikovan je tijekom socijalističkog razdoblja, obilježenog intenzivnom stambenom izgradnjom. U tom su razdoblju nastajala nova naselja i zgrade, zajedno s pratećom društvenom infrastrukturom koja je obuhvaćala škole, vrtiće, trgovine te zdravstvene, kulturne i rekreacijske sadržaje. Ti prostori i danas određuju svakodnevni život milijuna ljudi, premda su društveni, politički i gospodarski uvjeti u kojima su nastali u međuvremenu bitno promijenjeni. Stanogradnja pritom nije bila samo pitanje osiguravanja potrebnog broja stanova nego i jedno od važnih područja poslijeratnoga društvenog razvoja. Njome su se provodile gospodarske i političke reforme, oblikovali profesionalni i građevinski standardi, mijenjali modeli financiranja i upravljanja te razvijali različiti oblici sudjelovanja građana u rješavanju stambenog pitanja. Unatoč važnosti i opsegu tog nasljeđa, okolnosti njegova nastanka i mehanizmi koji su usmjeravali njegov razvoj još uvijek nisu dovoljno istraženi.

Tamara Bjažić Klarin — Pravo na stan: proizvodnja prostora svakodnevnog življenja u Jugoslaviji (1945.–1991.) / Right to Housing: the Production of Spaces of Everyday Life in Yugoslavia (1945–1991)

Upravo je razumijevanje tih procesa jedno od temeljnih polazišta projekta *Housing.Yu*. U fokusu su planiranje, projektiranje i izgradnja prostora svakodnevnog življenja te odnosi među državom, stručnjacima i građanima u tim procesima. Stanovanje se pritom promatra kao složen društveni proces, a ne isključivo kao arhitektonska ili urbanistička tema. Rad na projektu organiziran je oko četiriju povezanih istraživačkih cjelina: arhitektonskog i urbanističkog diskursa stanovanja, sudjelovanja građana u procesima stanogradnje i upravljanja, odnosa između stanovanja i političko-gospodarskih reformi te prijenosa znanja između Istoka i Zapada. Unutar tih tematskih cjelina proučavaju se razvoj naselja, standardi stana i stambene zgrade, individualna izgradnja, djelovanje stambenih zadruga i stručnih organizacija te međunarodne profesionalne mreže.

Projekt okuplja povjesničare umjetnosti, povjesničare, arhitekte i stručnjake za digitalne humanističke metode iz Hrvatske, Slovenije i Bosne i Hercegovine. Interdisciplinarnost tima omogućuje povezivanje različitih istraživačkih pristupa, od povijesti arhitekture i urbanizma do društvene povijesti i analize podataka. U istraživanju se pritom koriste digitalne humanističke metode i informacijski sustav VANIS, razvijen na prethodnim projektima Instituta za povijest umjetnosti. Sustav povezuje podatke o institucijama, stručnim organizacijama, projektima i pojedincima uključenima u procese stanogradnje te otvara nove mogućnosti proučavanja profesionalnih mreža, prijenosa znanja i međunarodnih kontakata.

Tijekom prve godine provedbe projekta uspostavljena je istraživačka infrastruktura, razvijena metodologija rada i pokrenute su ključne projektne aktivnosti. Održane su radionice posvećene otvorenoj znanosti, upravljanju istraživačkim podatcima i digitalnim metodama istraživanja, kao i radionice prijenosa znanja namijenjene članovima istraživačkog tima. Projekt je predstavljen na stručnim i znanstvenim skupovima u Puli i Zagrebu, a u okviru javnog programa održana su i predavanja međunarodnih gostiju, među kojima se ističe predavanje prof. dr. sc. Milesa Glendinninga sa Sveučilišta u Edinburghu, jednog od vodećih međunarodnih istraživača kolektivnog stanovanja. Terenska istraživanja i studijska putovanja obuhvatila su Hrvatsku, Sloveniju i Bosnu i Hercegovinu, a u okviru programa *Suvremenici* vođeni su razgovori s arhitektima, urbanistima i drugim sudionicima procesa stanogradnje, uključujući akademike Nikolu Bašića, Branka Kincla i Dinka Kovačića. Među planiranim aktivnostima za 2026. godinu ističe se međunarodni znanstveni skup *Right to Housing: Projects, Policies and Knowledge Exchange after the Second World War*, koji će se održati u Zagrebu od 22. do 24. listopada u organizaciji projektnog tima *Housing.Yu*. ×